

1. melléklet a 114/2013. (IV. 16.) Korm. rendelethez

**Javaslat az
„Isaszegi induló”
Isaszegi Települési Értéktárba történő felvételéhez**

Készítette:

Szendrő Dénes sk.

Isaszeg, 2025. május 12.

I.

A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:

Szendrő Dénes

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: Szendrő Dénes

Levelezési cím: 2117 Isaszeg, Nagy Sándor utca 64.

Telefonszám: 06 28 495 412

E-mail cím: szende213@gmail.com

II.

A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése: Isaszegi induló

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása

agrár- és ☐ élelmiszergazdaság egészség és ☐ életmód épített környezet ☐
ipari és műszaki ☐ megoldások kulturális ☒ örökség sport ☐
természeti ☐ környezet turizmus és ☐ vendéglátás

3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye:

Nemzeti, állami és helyi ünnepek, valamint felvonulások és koncertek alkalmával rézfúvós zenekarok előadásában.

A YouTube nyilvános videómegosztó webhelyen tárolt számos zenekar és kórus felvételein.

4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik

települési ☒ tájegységi ☐ megyei ☐ külföldi magyarság ☐

5. A nemzeti érték szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

Az Isaszegi induló kottája és szövege:

Isaszegi induló

1. stave: Dó - zsa né - pe, bontsd ki zász - lód, itt a he - lyed,

2. stave: Ö - se - ink - nek a - ka - ra - ta jár te - ve - led,

3. stave: jobb ma - gyar jö - ven - döt, kürt sza - va har - sog a föl - de - ken át.

4. stave: Jó - lét - ben füg - get - len, szép Ma - gyar - or - szág nyer ma csa - tát.

Dózsa népe, bontsd ki zászlód, itt a helyed,
Őseinknek akarata jár teveled,
Jobb magyar jövődöt, kürt szava harsog a földeken át.
Jólétben független, szép Magyarország nyer ma csatát.

Dózsa népe, jobbágy sarja mondd ki a szót,
Tárd ki szíved, halld meg hát az új riadót,
Jobb magyar jövődöt, kürt szava harsog a földeken át,
Jólétben független, szép Magyarország nyer ma csatát.

Az Isaszegi induló létrejöttének története:

A zene és a hangszerek csatákban való felhasználása már az ókorban kialakult, mivel az ütemes hangok egyrészt buzdító hatást fejtettek ki a harcolókra, másrészt pedig alapvető harci jeladásokat közvetítettek a katonáknak. Így váltak a távolból is hallható fúvós hangszerek és dobok a történelem során a harc és a katonaelet jelképévé. A katonazene nagy változására az 1700-as években került sor, amikor a francia és porosz mintára felállított európai hadseregek kaszárnyákban kerültek elhelyezésre, ahol már megjelentek az első katonazenekarok is. A zenekar a menetelés élénkítésére szolgált, a dobokkal pedig a katonai jelzéseket és a menetelés, vagyis az együtt-lépések sebességét ütötték, míg a fúvós hangszereken vidám, népies dallamokat játszottak.

Az 1800-as évektől kezdődően a katonazenét már kulturális célokra is felhasználták. A katonazenekarok térzenék és katonai parádék alkalmával, valamint színházakban, kávéházakban és szalonokban történő fellépésekkel népszerűsítették nemzetük zenei értékeit, egyúttal ápolták a hadsereg és a civil lakosság közötti jó viszonyt. Elősegítette ezt az is, hogy ebben az időszakban indult meg a rézfúvós hangszerek gyártásának fejlesztése és tömeges elterjedése is.

Az 1800-as évek első felében jelentek meg a katonaindulók, melyek főleg trombita, kürt és dobjelek, valamint katonanóták és népi dallamok ötvözetéből álltak. Többnyire a francia Marseillaise induló mintájára a császári és királyi rézfúvós katonazenekarok számára készültek. Zeneszerzőik általában a katonazenekarok karmesterei voltak, de a komolyzene több klasszikusa – így Beethoven (1770-1827), Schubert (1797-1828), Chopin (1810-1849), Liszt Ferenc (1811-1886) – valamint a Himnusz zeneszerzője, Erkel Ferenc (1810-1893), és a Szózat megzenésítője, Egressy Béni (1814-1851) is komponált indulókat. Az 1848/49-es szabadságharc idején az indulók főként csatára buzdító zenéjük és forradalmi témájú szövegeik révén váltak népszerűvé.

A legkorábbi indulók egyike a Gungl József által 1836-ban komponált „Magyar induló” volt, melyet az 1848/49-es forradalom és szabadságharc osztrákok felett győzelmes 1849. április 6.-i Isaszegi csatáját követően Szuk (Schuk vagy Szúk) Mátyás kissé átkomponált, rézfúvós zenekarra hangszerelt és „Isaszegi induló” címmel jelentetett meg.

Gungl József a korszak legjelentősebb magyar katonai karmestere és zeneszerzője 1809. december 1.-jén született Zsámbékon (németül Schambeck-en). A zenei tehetség 18 évesen Óbudára került segédtanítónak, majd 1835-ben bevonult Pesten az 5. császári és királyi tábori tüzérezredbe, ahol 1843-ig a katonazenekarban oboistaként, majd karmesterként szolgált. Közben a tisztiiskolát is elvégezte. Kiváló hegedűvirtuóznak és tehetséges dirigensnek bizonyult. Ő volt az, aki a koncerteken a fúvós hangszerek mellett vonósokat is alkalmazott. Híre hamarosan eljutott Berlinbe is, melynek következtében egy ottani zenei kiadóvállalat, a Bote&Bock együttműködést ajánlott neki. Ennek gyümölcse az 1836-ban komponált első műve, a „*Magyar induló*” partitúrájának publikálása lett.

1843-ban saját zenekart alapított 36 zenésszel, akikkel koncertezett Ausztria és Németország több városában, az angliai Londonban, a svéd Stockholmban, a holland Amszterdamban, az oroszországi Pavlovban, majd 1848-ban az amerikai New Yorkban, ahol felléptek a tizenkettedik amerikai elnök, Zachary Taylor beiktatása alkalmából rendezett bálon is. Amerikából visszatérve Münchenbe, majd Frankfurtba költözött, ahol zenész primadonna lánya, Virginia, tündökölt a

színpadokon. 1857-től 1864-ig Brno-ban a 23. császári és királyi gyalogezred karnagya lett. 1868-tól újabb zenekarával a bajor városban, Bad Reichenhallban koncertezett, 1873-ban Varsóban lépett fel és sikeres koncertsorozatot adott elő a londoni Covent Garden-ben is. 1875-ben és 1880-ban Londonban koncertezett, majd 1881-től társszervezője lett a párizsi operabáloknak. Hosszú és rendkívül termékeny zeneszerzői pályafutása során több mint 400 zenekari művet – keringőket, polkákat, galoppokat, csárdásokat és indulókat – alkotott. 1889. február 1.-jén Weimarban hunyt el.

Szuk Mátyás édesapja, Szúk (Schuk) György a németországi Thüringia tartomány Gotha városában 1775-ben született. Az 1810-es évek elejétől lakott családjával Pesten, a császári és királyi katonai zenekar igazgatója, később pedig a Pesti Városi Német Színház zenekarának a tagja volt. Négy fia – Mátyás, György, Lipót és András – született, akik mindnyájan zeneművészek lettek.

A legidősebb fiú, **Szuk Mátyás**, 1816. szeptember 20-án látta meg a napvilágot. A fuvola, a puzon (harsona) és a kürt mestere lett. Apja mellett 12 éves korától kezdődően lépett fel György testvérével együtt hangversenyeken, így Ausztriában, Lengyelországban és Oroszországban is. 1838-tól 1840-ig a Pesti Magyar Színház (amelynek neve 1840-től Nemzeti Színház lett) zenekarában első kürtösként játszott. 1840 és 1848 között a katonaságnál zenekarvezetőként működött.

Az 1848/49-es szabadságharc idején Pest-Budán a 42. honvéd zászlóalj fúvós zenekarának karmestere volt. Az osztrákok feletti győzedelmes, 1849. április 6.-i isaszegi csata után Gungl József Magyar indulóját Szuk Mátyás kissé átkomponálta, fúvós zenekarra hangszerelte és az „Isaszegi induló” nevet adta neki. A fúvós zenekarok azóta is ezzel a névvel adják elő.

A szabadságharc bukása után Szuk Mátyás Németországban, Belgiumban és Hollandiában rendezett koncerteken történő fellépésekkel kereste meg a kenyerét. 1853-tól ismét a Nemzeti Színház zenekarában játszott, ahol a vadászkürtöt és a fuvalát kezelte. 1862-től kezdődően a Vakok Intézetében zenetanárként is oktatott. Ő volt az, aki a Rákóczi-szabadságharc után betiltott tárogató hangszer kezelését egy múzeumi példányon kikísérletezte, majd betanította erre az új nemzedéket is.

1871. április 9-én hunyt el Pesten, amelyről az összes fővárosi újság tudósított.

Isaszegen az induló zenéjén kívül még többek között az 1849-es Honvédsírok, az 1901-ben felszentelt Honvédszobor, az 1922-ben felállított Szentgyörgypusztai Kökereszt, a csata 100. évére felépített református Szabadságtörekvések Emléktemploma, a városi Múzeumi Kiállítóhely és több márványtábla őrzi a szabadságharc legnagyobb győztes csatájának emlékét.

Szuk Mátyás 1849-ben komponált Isaszegi indulójának szövegét az Isaszegi csata 100. évfordulójára, 1949. április 6.-ára Raics István írta.

Raics István 1912. május 25.-én Baján született. Költőként, műfordítóként, íróként, zenekritikusként és zongoraművészként vált ismertté. 1952-ben József Attila-díjjal, 1982-ben pedig SZOT-díjjal jutalmazták. Eleinte zongoraművészként és énekesek zongorakísérőjeként lépett fel. 1939-től publicistaként, kritikusként, zeneíróként dolgozott. 1940-től 1946-ig az Esti Kis Újság zenekritikusa volt és a Móricz Zsigmond által szerkesztett Kelet Népe című folyóiratnál vállalt szerkesztőségi munkát. 1944 őszétől illegális tevékenységet folytatott. 1946-ban a Magyar Filmvállalat dramaturg-igazgatójává nevezték ki. A Magyar Rádiónak 1939-től haláláig állandó külső munkatársa volt. 1960/61-ben a Magyar Zene folyóiratot szerkesztette, majd 1970-ig a Magyar Televízió Zenei Figyelőjének kritikusa volt. 1963-tól a Muzsika folyóirat állandó munkatársaként, 1970-től a Kóta folyóirat szerkesztőbizottságának tagjaként, 1977-től a Népszava zenekritikusaként is dolgozott. Sok külföldi opera és oratórium szövegét dolgozta át magyar nyelvre. Színműveket, verseket és kórusmű-versszövegeket írt. Budapesten 1986. október 3.-án hunyt el.

Az Isaszegi induló szövegében szereplő Dózsa György 1514-ben a törökök elleni keresztes hadjáratra toborzott, de a nemesség elleni parasztfelkeléssé változott sereg fővezére volt.

1949-ben a neve említésének célja az lehetett, hogy a forradalmi hagyományok ettől kezdődően legyenek származtathatók.

Isaszeg neve egy gyászos eseménnyel került be a Dózsa-féle felkelés történetébe. Gubacs falu (a mai Pestszenterzsébet) és Szentlőrinc (a mai Pestszentlőrinc) települések között 1514 májusának közepétől mintegy ötezer fős keresztes had táborozott. Miután az élelmezésükről II. Ulászló király nem gondoskodott, a keresztesek a környék erőszakos fosztogatásával szerezték be az ennivalójukat. Ennek megakadályozására 1514. június 21-én Bornemisza János budai várnagy és alvezére, Tomori Pál fogarasi várkapitány, a főváros védelmére rendelt nemesi bandériumok mintegy ezer lovasával, s ennél is több gyalogosával tutajokon kelt át a Dunán Budáról Pestre. A keresztes had vezérét, Száleres Ambrust felszólították, hogy kegyelem fejében adják meg magukat. A parancsnok és a sereg egy része lerakta a fegyvert, de a többségük a harcot választotta. Ám a csatához nem szokott felkelők az ágyúk tüzétől, s a nemesség páncélos lovasságának rohamától megfutamodtak. Szalay József és Baróti Lajos történészek „A magyar nemzet története” című, 1896-ban kiadott könyve szerint *„A majdnem kizárólag gyalogosokból álló fölkelők nem tudtak menekülni. Bornemisza és Tomori lovasai egyre nyomukban voltak, s holttesteik egészen Isaszegig borították az utat. Sokan foglyul is estek. Bornemisza öt főbűnöst karóba húzatott, nyolcat lefejeztetett, a többieket pedig levágott füllel s felhasított orral küldte haza.”* Az 1930-as években Szathmáry Zoltán isaszegi múzeumalapító által feljegyzett szájhagyomány szerint a helyi lakosok farkasalma gyógynövény főzetének borogatásával gyógyították a megcsonkított felkelők sebeit.

Isaszegen az induló szövegén kívül még a Dózsa György Művelődési Otthon és az onnan kezdődő Dózsa György utca nevei emlékeztetnek a parasztfelkelés vezérére.

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett

Az indulók, mint zeneművek, általában egy-egy híres személy, település, esemény vagy katonai alakulat nevét viselik és népszerűsítik. Jelen esetben az Isaszegi induló elnevezés egyértelművé teszi Isaszegnek az 1848/49-es szabadságharcban betöltött fontos szerepét, és az ott 1849. április 6-án megvívott, osztrákok feletti győztes csata dicsőségére hívja fel a figyelmet. Különlegessége az is, hogy azt Szuk Mátyás katonakarmester közvetlenül a csata után komponálta.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

Fricsay Richárd: A katonazene története, https://www.fricsay.hu/?page_id=99

Fricsay Richárd: A magyar katonazene története, https://www.fricsay.hu/?page_id=87

Gungl József, a zsámbéki Strauss: <https://archiwum.kurier.plus.hu/node/1144>

Magyar Életrajzi Lexikon: Raics István <https://mek.oszk.hu/00300/00355/html/>

Ságh József: Magyar zenészeti lexikon, 1879., Buschmann F. nyomda, Budapest, (Szuk Mátyás: 271. oldal)
<https://mek.oszk.hu/13800/13829/13829.pdf>

Szalay József – Baróti Lajos: A magyar nemzet története, Budapest, 1895.

Szathmáry Zoltán: Isaszeg tárgyi és szellemi emlékei, Isaszegi adattári közlemények III., Isaszeg, 1977.

Szendrő Dénes: Isaszeg a térképeken XCVI–XCVIII. rész, Isaszegi Hírek, XX–XXI. évf., 2008.11.–2009.01.

Szendrő Dénes: Dózsa György isaszegi emlékezete, <http://isainformatika.ultranet.hu/muzeum/20140517.pdf>

Tari Lujza: A szabadságharc népzenei emlékei, <https://48asdalok.btk.mta.hu/>

Wikipédia: Isaszegi induló. https://hu.wikipedia.org/wiki/Isaszegi_indul%C3%B3

Wikipédia: Raics István, https://hu.wikipedia.org/wiki/Raics_Istv%C3%A1n

Isaszegi indulók a YouTube nyilvános videó megosztó helyen:

- Csak zenemű:

<https://www.youtube.com/live/7qs-qjxjXGc?app=desktop>

<https://www.youtube.com/watch?v=yA40nW8qAPY>

<https://www.youtube.com/watch?v=yK20PFFdKAc>

- Zenemű és kórus:

<https://www.youtube.com/watch?v=4tsbHgCDh8k>
<https://www.youtube.com/watch?v=67leJWfGMk0>

8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

Isaszegi Települési Értéktár, <https://www.isaszegiertektar.hu/>

III.

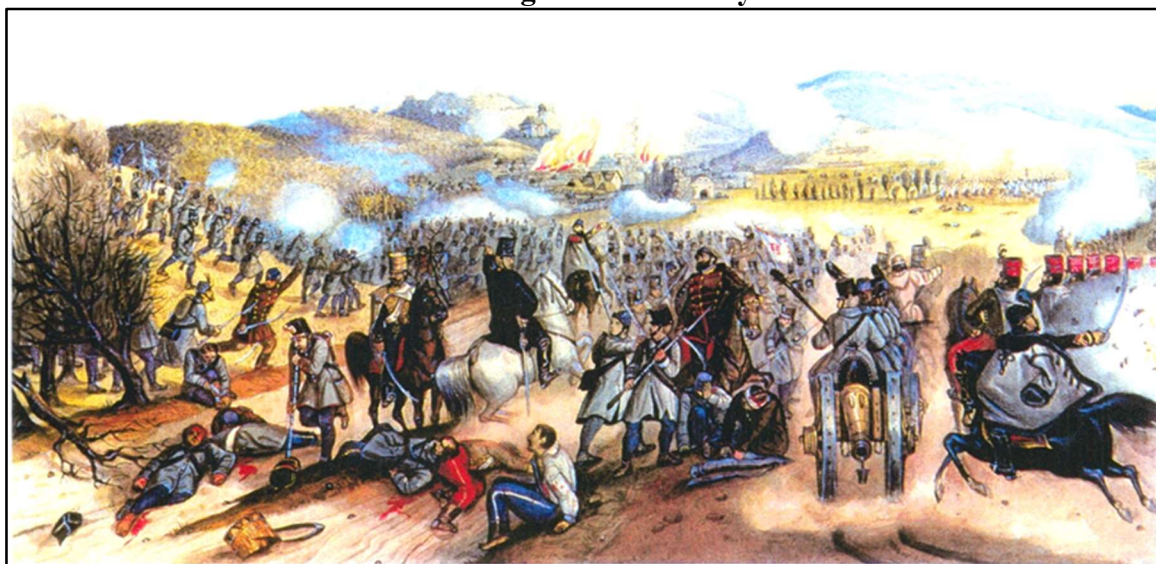
MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja

Isaszegi tájképek:

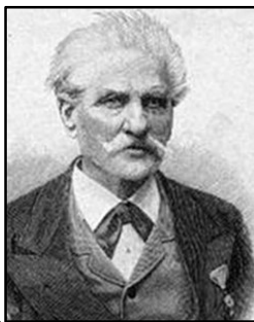
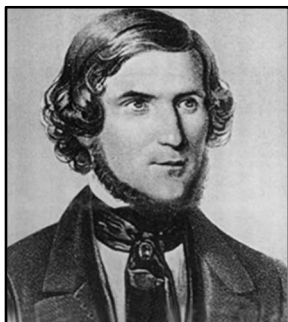

Az Isaszegi csata festménye:

Than Mór: Isaszegi csata

Az Isaszegi induló elődjének, a Magyar induló zeneszerzőjének és az Isaszegi induló szövegírójának arcképei:

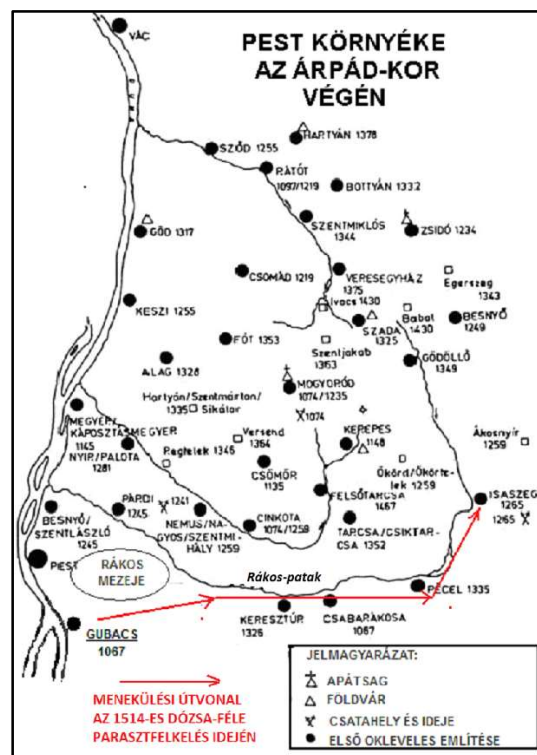
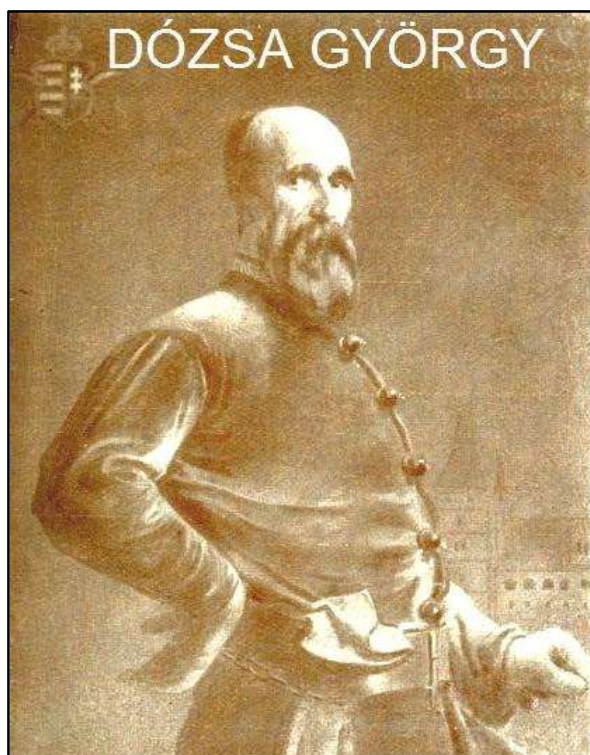
Gungl József zeneszerző fiatalkori és öregkori képe

Raics István szövegíró fényképe

Az 1849. április 6.-iki csata isaszegi emlékhelyei:

Dózsa György mellképe és a Gubacsi csatából Isaszegig menekülő felkelők útvonala:

Az Isaszegi Dózsa György Művelődési Otthon fényképe:

- A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánlólevelek
- A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat